

کتاب عقل

شیراز گفتارهای
دکتر محمد مهدی هاشمی

امیر معود جبهان بین

انتشارات بنا

سرشناسه: بنی هاشمی، سید محمد، ۱۳۳۹
 عنوان و نام پدیدآور: کتاب عقل: تحریر درس گفتارهای دکتر
 سید محمد بنی هاشمی / امیر مسعود جهان بین.
 مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی نبأ، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری: ۴۹۶ ص.
 شابک: ۹-۰۹۴-۰۲۶۴-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: قیفا.
 یادداشت: چاپ قبلی: نبأ، ۱۳۸۵ (۳ ج).
 موضوع: عقل و ایمان (اسلام)، قرآن و عقل، عقل گرایی
 (اسلام).
 شناسه افزوده: جهان بین، امیر مسعود، ۱۳۵۷
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۲ ک ۹ ب ۱۵ / ۲۱۶ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۴۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۶۸۴۶۳

انتشارات نبأ

کتاب عقل

امیر مسعود جهان بین (تحریر درس گفتارهای دکتر سید محمد بنی هاشمی)
 حروفچینی: انتشارات نبأ / صفحه آرایی: شبیر / چاپ و صحافی: پنج رنگ
 چاپ اول ۱۳۹۸ (ویرایش جدید) / شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه / قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان
 ناشر: انتشارات نبأ / تهران، خیابان شریعتی، بالاتر از خیابان
 بهار شیراز، کوچه مقدم، نبش خیابان ادیبی، شماره ۲۶
 صندوق پستی: ۱۵۶۵۵ / ۳۷۷

تلفن: ۷۷۵۰۶۶۰۲ / فاکس: ۷۷۵۳۵۷۷۶

ISBN: 978 - 600 - 264 - 094 - 9

شابک: ۹-۰۹۴-۰۲۶۴-۶۰۰-۹۷۸

فهرست مطالب

۱۷	پیش‌گفتار چارلس سوم (برای ایش دوم)
۲۱	فصل ۱: تعریف عقل
۲۱	۱ - ۱ - روش‌شناسی بحث درباره‌ی ساخت عقل
۲۲	۱ - ۲ - تذکراهایی به وجدان مشرب عقل از عمل
۲۴	۱ - ۲ - ۱ - عدم درک کودک نابالغ از حسن و قبح «عقلی»
۲۵	۱ - ۲ - ۲ - تفکیک عاقل از مجنون در نور عقل
۲۶	۱ - ۳ - عقل: کاشف حسن و قبح افعال
۲۶	۱ - ۴ - عقل: کشف و نور و ظهور
۲۷	۱ - ۵ - حافظه: کشف و ظهور
۲۷	۱ - ۶ - شواهد لغوی بر دریافت وجدانی از عقل
۲۸	عقل: بستن
۲۸	عقل: حبس و منع و نهی
۳۱	فرق علم و عقل در لغت
۳۳	عقل: نور روحانی
۳۴	۱ - ۷ - تفاوت علم و عقل
۳۸	۱ - ۸ - شواهد نقلی بر تعریف عقل
۳۸	۱ - ۸ - ۱ - عقل: مایه‌ی پای‌بندی
۳۹	۱ - ۸ - ۲ - عقل: نور فارق بین حق و باطل

- ۳۹ ۱- ۸- ۳- وقوع نور عقل در قلب انسان بالغ
۴۴ ۱- ۸- ۴- بی‌عقلی در شهوت و غضب
۴۴ ۱- ۸- ۵- عقل: روشنایی روح

فصل ۲: معرفت نور علم و عقل

- ۴۷ ۲- ۱- فقر ذاتی عاقل (بحث انیت)
۴۸ ۲- ۱- ۱- تعبیر «ذاتی»
۴۸ ۲- ۱- ۲- ذات (انیت) ثابت عالم: مشارالیه لفظ «من»
۴۹ ۲- ۱- ۳- کشف، ذاتی «من» نیست
۴۹ ۲- ۲- تنبیه نور علم و عقل
۴۹ ۲- ۲- ۱- حق، هم، من به واسطه‌ی نور علم
۵۰ ۲- ۲- ۲- نور علم و للمت، الم و معلوم
۵۱ ۲- ۲- ۳- مالکیت و راجدیت نور علم
۵۳ ۲- ۳- معرفت عقل، به عقل مدقق، من شو (معرفه العقل بالعقل)
۵۳ ۲- ۳- ۱- نور: «الظاهر بذاته و المنظر انیره»
۵۴ ۲- ۳- ۲- معقولات: مظهر عقل، نه مظهر آن
۵۴ ۲- ۳- ۳- ظهور: غیر قابل مخفی شدن
۵۵ ۲- ۳- ۴- معرفت «بسیط» و «ترکیبی» به نور و ظهور
۵۷ ۲- ۳- ۵- معرفت عقل به خود عقل
۵۹ ۲- ۳- ۶- دلیلیت و آیتیت معقولات بالعقل است
۶۰ ۲- ۴- معرفت عقل در عین احتجاب آن
۶۱ ۲- ۵- مستور بودن عقل در عین ظهور آن
۶۳ ۲- ۶- یک مرحله بودن اثبات و معرفت ترکیبی به نور عقل
۶۴ ۲- ۷- حیثیت «اثبات» نور مغایر با حیث «معرفت» آن
۶۵ ۲- ۸- معرفت عمومی (طریقی) نسبت به عقل
۶۶ ۲- ۹- معرفت قوی (موضوعی) به عقل
۶۷ ۲- ۱۰- دلیل بودن عقل بر آیهی خودش
۶۷ ۲- ۱۱- نظر الی (نه استقلالی) به نور عقل

فصل ۳: تباین عقل و عاقل و معقول ۶۹

مقدمه ۶۹

۳ - ۱ - تباین عقل و معقول ۷۰

۳ - ۲ - تباین عقل و عاقل ۷۲

۳ - ۳ - مغایرت عقل و عاقل و معقول ۷۳

فصل ۴: مستقلات عقلیه ۷۵

مقدمه ۷۵

۴ - ۱ - تریف مستقلات عقلیه ۷۵

۴ - ۲ - مستقلات عقلیه: حقایق مکشوف نه اعتباریاتی مجعول ۷۶

۴ - ۳ - وجود و حیات یا حسن و قبح: عنوان اولی مستقلات عقلیه ۷۸

۴ - ۴ - کشف حُسن و قبح ذاتی به وسیلهی تنبیه ۷۹

۴ - ۵ - رابطه‌ی حسن و قبح ذاتی با عقل و اختیار ۸۰

۴ - ۶ - اختلاف مراتب در کشف مستقلات عقلیه ۸۲

۴ - ۷ - عقل کل: نبی مکرم اسلام (ص) ۸۳

۴ - ۸ - بررسی دو دیدگاه درباره‌ی مستقلات عقلیه ۸۴

الف) دیدگاه اول: مستقلات عقلیه از مشرقاتِ آراءِ جموده‌اند ۸۴

نقد دیدگاه اول ۹۰

شاهد اول ۹۱

شاهد دوم ۹۲

ب) دیدگاه دوم: حُسن و قبح عقلی از امور اعتباری‌اند ۹۲

نقد دیدگاه دوم ۱۰۸

فصل ۵: حجّیت عقل ۱۱۱

مقدمه ۱۱۱

۵ - ۱ - معنای حجّت و حجّیت ۱۱۱

۵ - ۲ - حجّیت ذات عقل ۱۱۳

۵ - ۳ - شواهد نقلی ۱۱۵

۵ - ۳ - ۱ - عقل: مطیع محض خداوند ۱۱۵

- ۱۱۵ ۵ - ۳ - ۲ - عاقل: مخاطب امر و نهی و مشمول ثواب و عقاب خداوند
- ۱۱۸ ۵ - ۳ - ۳ - عقل: شرع درونی و رسول حق
- ۱۱۸ ۵ - ۳ - ۴ - مذاقه در حساب، متناسب با عقول افراد
- ۱۱۹ ۵ - ۳ - ۵ - ثواب و عقاب، متناسب با میزان عقل
- ۱۲۳ ۵ - ۳ - ۶ - عقل: معیار ارزش گذاری عبادت
- ۱۲۴ ۵ - ۴ - حجیت و پاسخ به شکاکیت
- ۱۲۴ مغایرت علم با قطع و یقین
- ۱۲۴ وجدان: تنها نشانه‌ی واقعی بودن
- ۱۲۶ معصوم بودن وجدان از خطا
- ۱۲۷ اشکال به عصومیت وجدان و پاسخ به آن
- ۱۲۸ انطباق مقام تبرک با نام ذات
- ۱۲۹ خود معیار بودن وجدان
- ۱۳۰ خود معیار بودن «بدهت»
- ۱۳۱ «کشف» یا «توهّم کشف»؟!
- ۱۳۳ «واقعی» هم‌ارز با «وجدانی»
- ۱۳۵ تلاش برای بنا کردن واقع‌گرایی بر سیره‌ی عقلا
- ۱۳۶ ضرورت «خود-معیار بودن نور علم و وجدان»
- ۱۳۷ مبتنی بودن سیره‌ی عقلا بر نور بودن عقل
- ۱۳۹ بدهت: نام دیگری برای نور علم
- ۱۴۰ ضرورت عقلی التزام به سیره‌ی عقلانیته
- ۱۴۰ حجیت عقلانیته‌ی خبر ثقه
- ۱۴۱ حجیت عقلانیته در فرض «عدم قرینه برخلاف»
- ۱۴۲ تفاوت کشف عقلانی با سیره‌ی عقلانیته
- ۱۴۳ نفی حجیت عقلانیته با نفی معصومیت عقل
- ۱۴۴ نفی احتمال خلاف: در رتبه‌ی متأخر از وجدان
- ۱۴۵ نفی شکاکیت: فقط براساس نور بودن عقل
- ۱۴۵ وجدان: تنها زیربنای شناخت بشر
- ۱۴۷ تفاوت وجدان با حواس
- ۱۴۷ خطای در حس: نشانه‌ی خطاناپذیری وجدان

۱۴۸	تحلیل خطای واقعی
۱۴۹	نوع دوم: خطای توهم
۱۵۰	طرح اشکال: احتمال وجود خطاهای ناشناخته
۱۵۱	ضرر نزدن این اشکال به نور بودن علم
۱۵۲	غیب بودن نور علم از حواس
۱۵۴	کاشفیت حواس به واسطه‌ی نور علم
۱۵۵	کشف مطابقت و عدم مطابقت با واقع به نور علم

فصل ۶: دل‌آیین

۱۵۷	مقدمه
۱۵۷	۶-۱- تعریف دین
۱۶۱	۶-۲- عقل: بیان نکهت‌ی خداوند
۱۶۳	۶-۳- دینداری در حوزه مستقلات و غیر مستقلات عقلیه
۱۶۴	دینداری در غیر مستقلات عسیه
۱۶۴	الف- احکام ارشادی (تأکیدی)
۱۶۵	ب- احکام مولوی (تأسیسی)
۱۶۵	۶-۴- دو حجت خداوند بر مردمان
۱۶۶	عدم حجیت مطلق رویاها و مکاشفات
۱۷۱	۶-۵- تعریف مستضعف
۱۷۲	۶-۶- همسویی عقل و وحی
۱۷۴	تحلیل ماجرای ذبح فرزند توسط حضرت ابراهیم
۱۷۵	شرح ماجرای حضرت خضر و موسی
۱۷۸	تحلیل امام صادق (ع) از ماجرای خضر و موسی
۱۸۲	قیاس در فقه
۱۸۴	۶-۷- عقل و دین، در کلام گویای حجج ظاهری (عج)
۱۸۴	۶-۷-۱- اثبات حقانیت حجت خدا با عقل
۱۸۷	۶-۷-۲- ملازمت عقل و دین
۱۸۹	۶-۷-۳- عقل: راهنمای ایمان مؤمن
۱۹۰	۶-۷-۴- عقل: معیار ارزش گذاری عبادت

- ۱۹۱ ۶-۷-۵ - عقل: برترین نعمت الهی
- ۱۹۵ ۶-۷-۶ - عقل: سودبخش‌ترین مال

فصل ۷: عقل و علم ۱۹۷

- ۱۹۷ ۷-۱ - علم: نور هدایت (حدیث عنوان بصری)
- ۲۰۱ ۷-۲ - منبع نور علم
- ۲۱۰ ۷-۳ - علم مطبوع و علم مسموع
- ۲۱۴ ۷-۴ - طلب حقیقی علم
- ۲۱۶ حقیقت یودیت
- ۲۲۴ نکوهش برتری دنیای
- ۲۳۱ نه سفارش به (ادامه‌ی حدیث عنوان بصری)
- ۲۳۲ سه سفارش در ریاضت
- ۲۳۳ سه سفارش در حلم
- ۲۳۴ سه سفارش در علم
- ۲۳۶ ۷-۵ - وجوب عقلی طلب علم
- ۲۳۷ ۷-۶ - همراهی عقل و علم
- ۲۳۹ ۷-۷ - امامت علم برای عقل
- ۲۴۳ ۷-۸ - شناخت عقلی علم صحیح
- ۲۴۵ ۷-۹ - شکوفایی عقل به نور علم
- ۲۴۷ تأیید عقل با نور
- ۲۴۹ حفظ و علم
- ۲۵۳ ۷-۱۰ - نقش علم در حجاب‌زدایی از عقل
- ۲۵۴ ۷-۱۱ - عقل و حکمت
- ۲۵۶ ۷-۱۲ - کشتی عقل و کشتیان علم

فصل ۸: عقل و فکر ۲۵۹

- ۲۵۹ ۸-۱ - فکر و تفکر
- ۲۶۰ ۸-۲ - تفکر عاقلانه و ممدوح، یا غیر عاقلانه و مذموم
- ۲۶۵ ۸-۳ - نمونه‌هایی از تفکر عاقلانه

۲۶۸	۸- ۴- نمونه‌هایی از تفکر غیرعقلانه
۲۷۲	۸- ۵- تفکر عالمانه، تفکر غیر عالمانه
۲۷۲	۸- ۶- تفکر: مایه‌ی زندگی قلب انسان بینا
۲۷۳	۸- ۷- عقل: نور تفکر
۲۷۵	۸- ۸- صفای فکر
۲۷۵	۸- ۹- نشانه‌ی تفکر
۲۷۶	۸- ۱۰- فکرت و عبرت، مایه‌ی رحمت

فصل ۹: نشانه‌ی عقل

۲۷۹	مقدمه
۲۸۱	۹- ۱- ده خصلت؛ نشانه‌ی کمال عقل
۲۸۱	خصلت اول و دوم
۲۸۳	خصلت سوم
۲۸۶	خصلت چهارم
۲۸۹	خصلت پنجم
۲۹۱	خصلت ششم
۲۹۲	خصلت هفتم
۲۹۶	خصلت هشتم
۲۹۷	خصلت نهم
۲۹۸	خصلت دهم
۳۰۱	۹- ۲- نگرش عاقل به عیوب خویش
۳۰۴	۹- ۳- قناعت و عفت، دو زینت عاقل
۳۰۵	۹- ۴- مدارا با جهل جاهلان، دلیل عقل عاقلان
۳۱۱	۹- ۵- دنیا و آخرت در نگاه عاقل
۳۱۷	۹- ۶- عمل عاقل برای معاد
۳۱۹	۹- ۷- طاعت رب و جهاد با نفس، حال همیشگی عاقل

فصل ۱۰: حجاب‌های عقل

۳۲۷	مقدمه
-----	-------

۳۲۸	۱۰ - ۱ - حجاب هوی و شهوت
۳۳۱	انگیزه‌ی غلبه بر شهوت
۳۳۳	عفت، راه غلبه بر شهوت
۳۳۵	نکوهش شهوت پرستی
۳۳۸	میل به مباح، تا به کجا؟
۳۴۱	عقل والا در کلام مولا
۳۴۱	اول - توصیه به تقوا
۳۴۴	دوم - آثار اولیه‌ی تقوا
۳۴۶	سوم - آثار برتر تقوا
۳۴۶	چهارم - از بیرسن دوستی دنیا
۳۴۸	پنجم - کمک به ضرورت
۳۴۹	ششم - تقویت بدن و تشنگی عقل
۳۵۰	هفتم - نتیجه‌گیری از کلام خویش
۳۵۵	بحشی درباره‌ی «عشق»
۳۷۲	آیا عشق قابل توصیه است؟
۳۷۴	لفظ عشق در احادیث
۳۷۵	حدیث اول
۳۷۶	حدیث دوم
۳۷۷	۱۰ - ۲ - حجاب غضب
۳۸۱	۱۰ - ۳ - حجاب طمع
۳۸۴	۱۰ - ۴ - حجاب امل
۳۹۳	۱۰ - ۵ - حجاب کثرت لهو
۳۹۸	۱۰ - ۶ - حجاب کثرت هزل
۳۹۹	۱۰ - ۷ - حجاب عجب
۴۰۲	۱۰ - ۸ - حجاب کبر
۴۰۶	۱۰ - ۹ - حجاب استغناء به عقل خویش
۴۱۱	۱۰ - ۱۰ - حجاب همنشینی با جاهل
۴۱۲	۱۰ - ۱۱ - حجاب زیاده‌خواهی
۴۱۳	۱۰ - ۱۲ - حجاب بیکاری

۴۱۷	۱۰- ۱۳- حجاب دنیا دوستی
۴۲۱	زهد در دنیا
۴۲۵	زهد: مولودِ یاد مرگ
۴۳۰	۱۰- ۱۴- مستی‌های پنج‌گانه
۴۳۵	فصل ۱۱: لشکریان عقل و جهل
۴۵۷	فصل ۱۲: کمال و زوال عقل؛ مرگ و زندگی قلب
۴۵۷	مقدمه
۴۵۷	۱۲- ۱- موت و حیات قلب
۴۵۸	۱۲- ۲- عوارض مرگ قلب
۴۵۸	۱۲- ۲- ۱- شناه
۴۶۰	۱۲- ۲- ۲- کمی و زیاد
۴۶۲	۱۲- ۲- ۳- خنده‌ی بسیار
۴۶۳	۱۲- ۲- ۴- غلبه‌ی غفلت
۴۶۴	۱۲- ۲- ۵- خوردن بسیار
۴۶۵	۱۲- ۳- عوامل کمال عقل
۴۶۵	۱۲- ۳- ۱- افزایش سن و سیر تکاملی عقل
۴۶۷	۱۲- ۳- ۲- ادب
۴۷۳	۱۲- ۳- ۳- ذکر
۴۷۶	۱۲- ۳- ۴- زهد در دنیا
۴۷۹	۱۲- ۳- ۵- پیروی از حق
۴۸۰	۱۲- ۳- ۶- همنشینی با حکماء
۴۸۱	۱۲- ۳- ۷- تقوی و مجاهده با نفس
۴۸۷	۱۲- ۴- خوراکی‌ها و تقویت عقل
۴۸۷	۱۲- ۴- ۱- دهن (روغن)
۴۸۷	۱۲- ۴- ۲- دُبَاء (کدو)
۴۸۸	۱۲- ۴- ۳- گلابی
۴۸۸	۱۲- ۴- ۴- کرفس

- ۴۸۸ ۱۲- ۴- ۵- بُتان (کندر)
- ۴۸۸ ۱۲- ۴- ۶- سرکه
- ۴۸۸ ۱۲- ۴- ۷- آب
- ۴۸۹ ۱۲- ۵- درخواست از خداوند برای تکمیل عقل
- ۴۹۰ ۱۲- ۶- ظهور امام عصر ع و تکمیل عقول بندگان

۴۹۳ فهرست منابع

www.ketab.ir

پیش‌گفتار چاپ سوم (ویرایش دوم)

بیش از چهل سال از وقوع مهم‌ترین رویداد در عالم بشریت - بعثت ختم‌رسل، حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله) می‌گذرد. این واقعه‌ی عظیم، نقطه‌ی عطفی بود در حرکتی که قرن‌ها پیش از آن برگزیدگان خداوند و جانشینان ایشان در زمین آغاز کرده بودند. این رخداد بی‌نظیر، ما را بایست انسان‌ها را در مسیر هدف از خلقت خویش، به بالاترین مراتب معرفت رساند. پروردگارشان نائل می‌کرد و آنان را از هرگونه لغزش و انحراف بندگی باز می‌داشت. اما غزاران افسوس، که این انسان کفور، گویی با سعادت خویش بر سر جنگ است و بدین جهت، ما می‌ترقی و تکامل اوست، تن در نمی‌دهد. خوان گسترده‌ای که توسط بافضیلت‌ترین و عاقل‌ترین آفریده‌ی خداوند برای بشریت فراهم شد، مورد استقبال و استفاده‌ی اکثریت آید تا آن واقع نگردید. اوصیای او هم - که در علم و عقل از همان گوهر الهی بودند - مهم‌ترین و شریک‌مانندند. انسان قدر ناشناس به جای آن‌که از سرچشمه‌ی زلال معارف الهی سیراب شود، به سیر در آراء التقاطی مسموم و افکار وارداتی مذبذوم جاهلان عصر جاهلیت پرداخت؛ افکاری که توده‌ی مردمان را از دین و آیین الهی دور می‌ساخت.

آری اکثریت امت خاتم انبیاء (صلی الله علیه و آله) از انحرافات عقیدتی که در امت‌های پیشین، پیش آمده بود؛ درس عبرت نگرفتند و به جای بهره‌بردن از معارف ناب الهی - که به زبان قرآن و احادیث رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و جانشینان او بیان می‌شد - دست نیاز به سوی منحرفانی دراز نمودند که افکارشان سبب گمراهی گذشتگان شده بود. به این ترتیب

همان عقاید انحرافی که آیین حضرت موسی علیه السلام و حضرت عیسی علیه السلام را از مسیر اصیل و صحیح خود خارج کرد، در تعالیم ارزشمند پیامبر آخر الزمان صلی الله علیه و آله هم راه پیدا کرد و عامه‌ی مردم را از چشیدن گوهر معارف ناب محمدی صلی الله علیه و آله محروم نمود. در این وادی ضلالت، «معرفت نفس» و «معرفت رب» مجهول و مهجور ماندند و بسیاری از اسلام خواهان از شناخت گوهر «عقل» خود هم ناتوان و درمانده شدند. خلط معارف الهی با گمراهی‌های شیطانی، کار تشخیص حق از باطل را برای عموم دینداران مملو از کمال نمود؛ تا آن جا که از شناخت پایه‌ای‌ترین اساس دینداری - عقل - نیز محروم گردیدند.^۱

معرفت «عقل» در این قلم در مسیر بندگی خداوند متعال است و اگر خطایی در برداشتن این گام رخ دهد، گامهای بعدی، انسان را از هدفش دورتر می‌سازد. اما اگر کسی حقیقتاً از پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت گرامی ایشان علیهم السلام پیروی کند، اولین موهبتی که نصیب می‌برد، روح «عقل» و آثار و لوازم آن است. سپس سایر پایه‌های دین هم بر این اصل و اساس بنا می‌شود. سکمی نمی‌گردد. از این رو معرفت صحیح «عقل» جایگاه منحصر به فردی در میان همدی سعادت دینی دارد.

اکنون خداوند را شاکریم که به یمن وجود دانشمندی که معارف الهی را تنها از امامان معصوم علیهم السلام تلقی کرده‌اند، قطره‌ای از اقیانوس علم ایشان را چشیده‌ایم. به شکرانه‌ی این نعمت گرانقدر بر آن شدیم تا گامی کوچک بر مسیر معرفتی «عقل» بر پایه‌ی آموزه‌های دینی برداریم. به همین منظور در سال ۱۳۸۵ «کتاب عقل» که حاصل تدریس این مباحث در جمع دوستان علاقمند به معارف اهل بیت علیهم السلام بود، در سه مجلد منتشر گردید. این کتاب در سال ۱۳۸۹ با اعمال بعضی تغییرات بسیار جزئی برای بار دوم در یک مجلد به چاپ رسید.

همچنین «کتاب عقل» در سال ۱۳۸۸ به همت تحریرکننده‌ی فاضل، جناب آقای دکتر امیر مسعود جهان‌بین، تلخیص و تحت عنوان «پرتو خرد» به صورت مستقل منتشر گردید. البته هفت سال بعد، همان کتاب (پرتو خرد) بر اساس آراء فقیه اهل

۱. از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت شده که فرمودند: «قواعد الإسلام سبعة فأولها العقل...» «پایه‌های اسلام هفت تا است که اول آن‌ها عقل است.» تحف العقول / ص ۱۹۶.

بیت علیه السلام، مرحوم آیت الله میرزا محمد مهدی غروی اصفهانی رحمته الله، بازنگری شد و با اصلاحاتی در سال ۱۳۹۵ به چاپ دوم رسید.

اکنون همین بازنگری با دقت بیشتر، در مورد «کتاب عقل» انجام شده و در برخی قسمت‌های آن (به ویژه در دفتر اول) تغییرات اساسی صورت پذیرفته است. با این که چندین سال است که دیگر نسخه‌ای از چاپ اول و دوم کتاب، یافت نمی‌شود، همواره مراجعات فراوانی برای تهیه‌ی آن وجود داشته است. در این مدت، ناشر محترم، جناب آقای محمد حسین شهری، با خلوص نیت و به طور مداوم، پی‌گیر انتشار چاپ سوم کتاب بودند؛ اما با تقاضای ما صبور ی پیشه کردند تا اصلاحات لازم با دقت کافی صورت پذیرد. اکنون ضمن تشکر از ایشان، خداوند را شاکریم که نیت خیر ناشر و همت والای حرر محترم به نتیجه‌ی نهایی رسیده است.

در چاپ فعلی، دفتر کتاب عقل که پیشتر به صورت جداگانه آمده بود، با یکدیگر تلفیق شده و با نظم و ترتیب جدیدی در دوازده فصل و یک مجلد ارائه شده است. سعی بر این بوده که احترام المتأخر، چیزی از مطالب چاپ‌های پیشین حذف نشود؛ بنابراین یا عین همان مطالب (با این مختصر ادبی) حفظ شده یا سطح عمیق‌تری از آن در چاپ جدید عرضه گردیده است.

ناگفته نماند که بحث کامل‌تر و مبسوط‌تر درباره‌ی «عقل» در ضمن کتاب دیگری به نام «انوار ملکوت» آمده است که می‌تواند مکمل مطالب «کتاب عقل» باشد. امیدواریم با امضای کریمانه‌ی عقل کل و سید رسل، حضرات خدام النبیین علیهم السلام، این تلاش از جانب همه‌ی عزیزانی که دست‌اندر کار تهیه‌ی آن بودند، مورد قبول درگاه پروردگار متعال قرار گیرد و کاستی‌های آن به لطف و کرم آن حضرت نادیده گرفته شود.

سید محمد بنی‌هاشمی

ذی قعدة الحرام ۱۴۳۹

تیرماه ۱۳۹۷